

**Інститут
Громадянського
Суспільства**

1

**«Згуртованість у громадах в умовах воєнного
часу»**

Анатолій Ткачук

21.06.2023

Війна може тривати ще досить довго, але життя продовжується.

Громади зіткнулись із значними новими викликами, які слід враховувати:

1. Державні ресурси суттєво скоротились, розраховувати на різноманітні субвенції не доводиться.
2. Місцева економіка, як і національна знаходиться у стані падіння.
3. Доходи жителів громади скорочуються.
4. Значна частина чоловічого населення вилучене з громади на війну.
5. Частина жителів громади покинули її і виїхали за межі України чи в інші громади.
6. У громаді появились нові жителі – ВПО.
7. Психологічні проблеми у людей та у взаємостосунках між різними групами людей загострюються.
8. Розширюється кількість та інтенсивність ворожих спеціальних операцій для внесення суперечностей в українське суспільство, як на рівні держави, так і на рівні громад і регіонів.

Згуртованість – це не просто модна нова тема. Це запобіжник від багатьох негараздів, викликаних війною і деструктивним впливом зовнішнього ворога

В 2020 році Інститут громадянського суспільства запустив програму “Діалоги про згуртованість” в рамках проекту “Згуртованість і безпека”.

Ми отримали низку визначень згуртованості від різних відомих в Україні людей:

Згуртованість - це об’єднання більших чи менших груп людей навколо певних ідей чи цінностей.

Згуртованість – здатність концентрувати зусилля для досягнення певних завдань чи вирішення певних проблем, важливих для значних груп людей.

Згуртованість - здатність суспільства чи спільноти до спільної дії в умовах нагальної потреби

Згуртованість – це поєднання кількох складових: ідентичність, довіра, доступність, взаємодія..

Соціальна згуртованість – це такий стан, за якого група людей у межах певної території – країни, демонструє здатність до співпраці, що, в свою чергу, створює інституційну можливість для продуктивних змін..

**Ми сформовані у складі різних імперій,
тому ми не однакові**

Згуртованість та розвиток – це завжди поруч

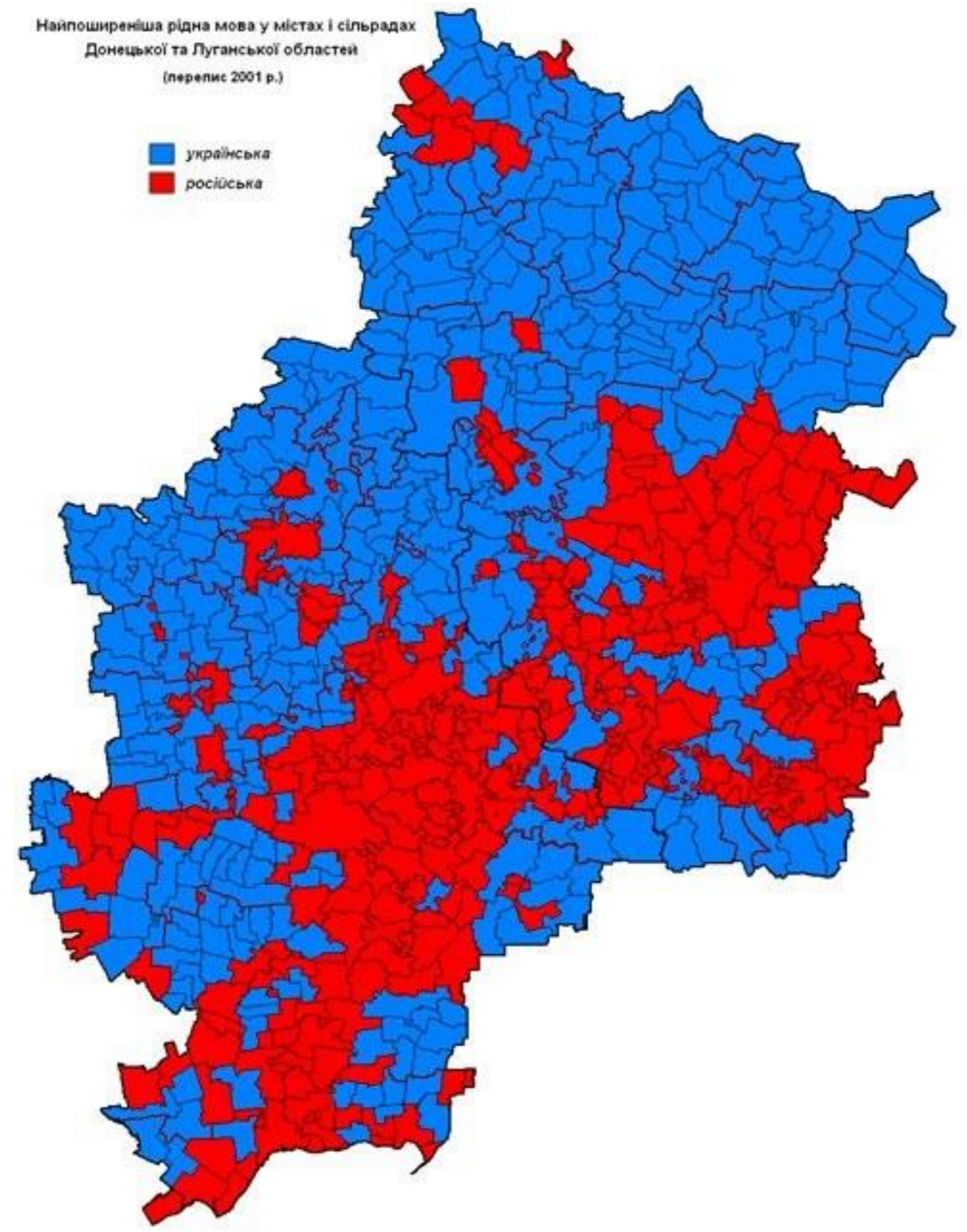
Згуртованість це – єдність, об'єднання, взаємопосилення, солідарність спільноти, громади, народу... держави.

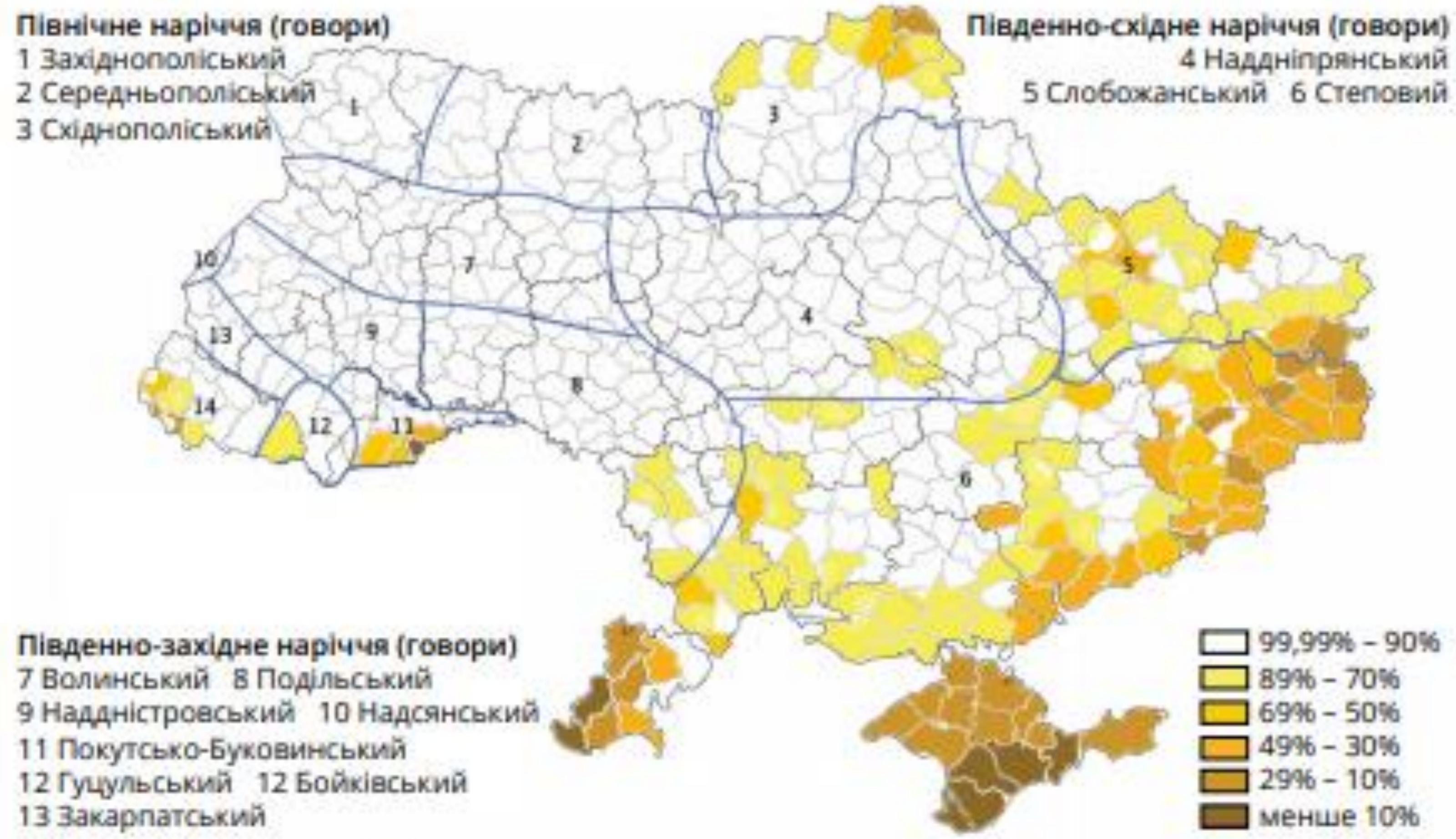
В широкому розумінні згуртованість це поєднання кількох складових: ідентичність, довіра, доступність, взаємодія.

Не може бути згуртованою країна, коли в різних регіонах надмірно велика асиметрія в розвитку, коли між регіонами немає нормального сполучення і коли ці регіони не відчують уваги з боку держави чи коли їх жителі сприймаються жителями інших регіонів, як не зовсім українцями.

Саме тому, згуртованість і регіональний розвиток завжди поруч.

Згуртованість і мова – це важливо! Мовна воєнна карта 2014 рік.

Малюнок 5. Українська як рідна мова, поширення за регіонами та районами³

Суржик чи говірка? Не протиставляти говірку українській літературній мові

Назва діалекту/наріччя	Площа, км ²	Приблизна кількість носіїв	Густота (людей на км ²)
Західнополіський діалект	19 431	676 000	34,8
Середньополіський	33 345	943 000	28,3
Східнополіський	36 684	1 069 000	29,1
Північне наріччя загалом	89 460	2 688 000	30
Надсянський	2266	170 000	75
Гуцульський говір	7268	467 000	64,3
Покутсько-буковинський	8800	601 000	68,3
Бойківський діалект	9000	560 000	62,2
Середньозакарпатський	9758	800 000	82
Наддністрянський	18 909	1 740 000	92
Подільський	53 480	2 447 000	45,8
Волинський	44 610	2 575 000	57,7
Південно-західне наріччя загалом	154 091	9 360 000	61
Слобожанський	54 916	1666000	30,3
Наддніпрянський	96 416	3960000	41
Степовий	202 606	4467000	22
Південно-східне наріччя загалом	353 928	10 093 000	28,5

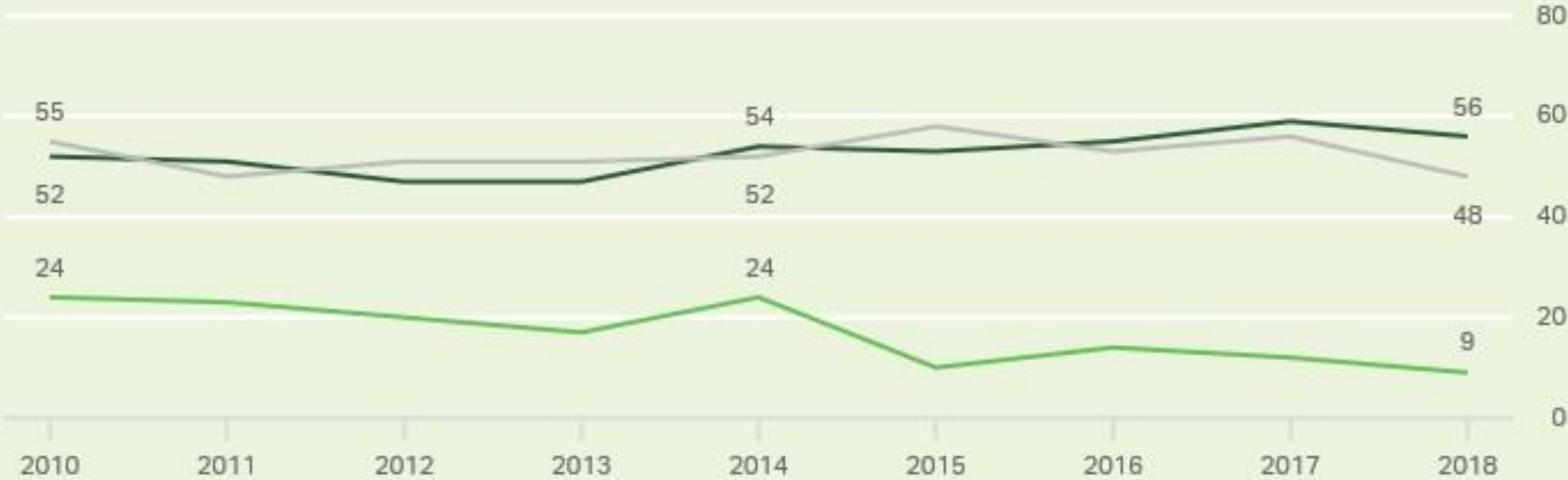
Україна: тотальна недовіра до владних інституцій.

Ukrainian Confidence in Government Is Among the Lowest in the World

In [country], do you have confidence in each of the following, or not? How about the national government?

% Yes, confident

■ Ukraine ■ Global average ■ Post-Soviet Eurasian median

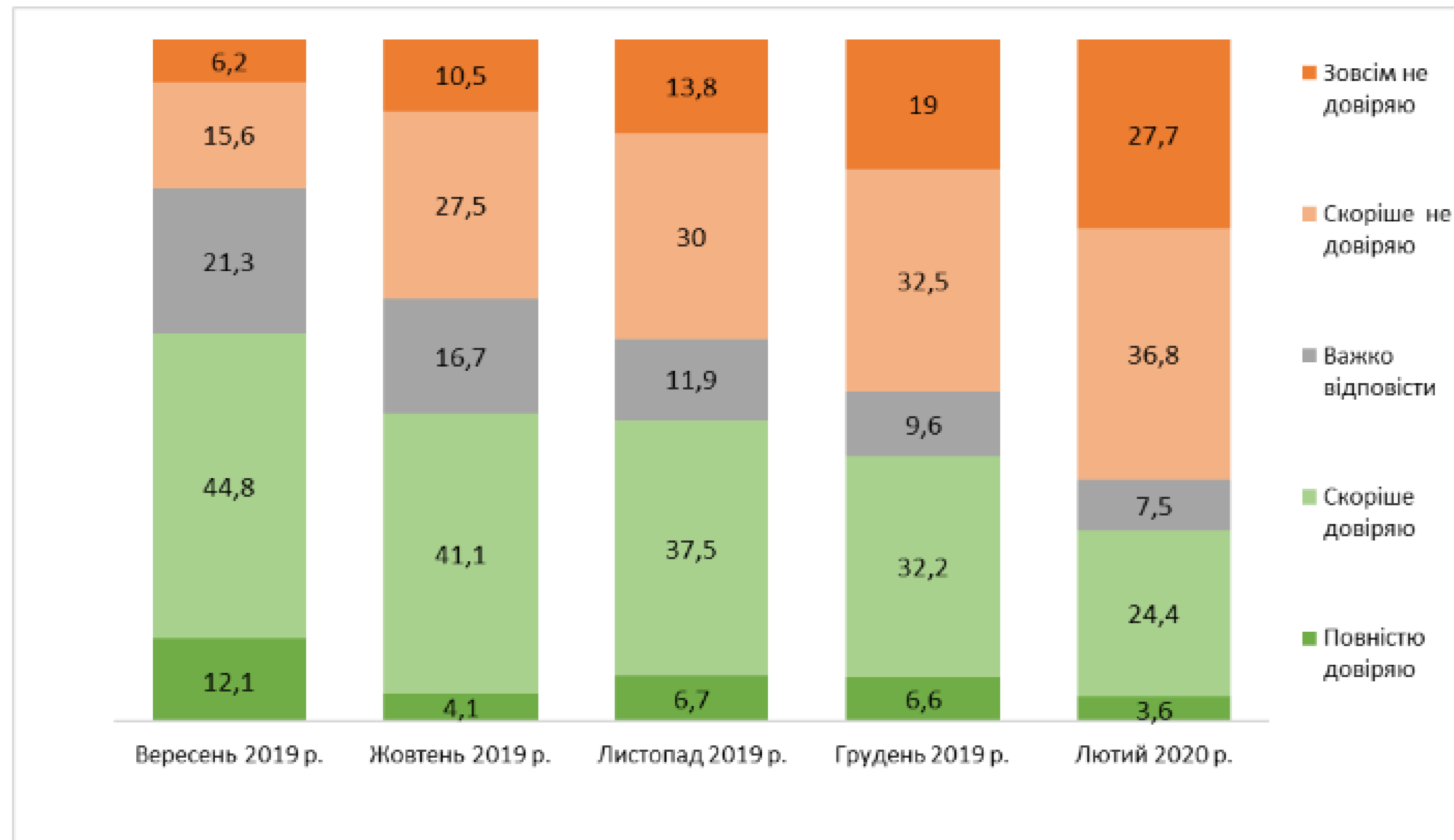
Довіра до інституцій. 2021 рік.

Довіра до Уряду 2019-2020

Разумков
центр

Якою мірою Ви довіряєте Уряду України?

КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНА БЛИЗЬКІСТЬ

До мешканців яких областей/ регіонів України Ви відчуваєте найбільшу культурно-історичну близькість?

До мешканців яких сусідніх з Україною країн Ви відчуваєте найбільшу культурно-історичну близькість?

Хто до кого близький? Тернопілля

КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНА БЛИЗЬКІСТЬ

До мешканців яких областей/ регіонів України Ви відчуваєте найбільшу культурно-історичну близькість?

До мешканців яких сусідніх з Україною країн Ви відчуваєте найбільшу культурно-історичну близькість?

Хто до кого близький? Запорізька область

КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНА БЛИЗЬКІСТЬ

До мешканців яких областей/ регіонів України Ви відчуваєте найбільшу культурно-історичну близькість?

До мешканців яких сусідніх з Україною країн Ви відчуваєте найбільшу культурно-історичну близькість?

Війна виправляє?

Як війна вплинула на довіру та ідентичність?

Стрімке зростання довіри до владних інституцій у 2022 році

Динаміка довіри соціальним інституціям, % довіряють

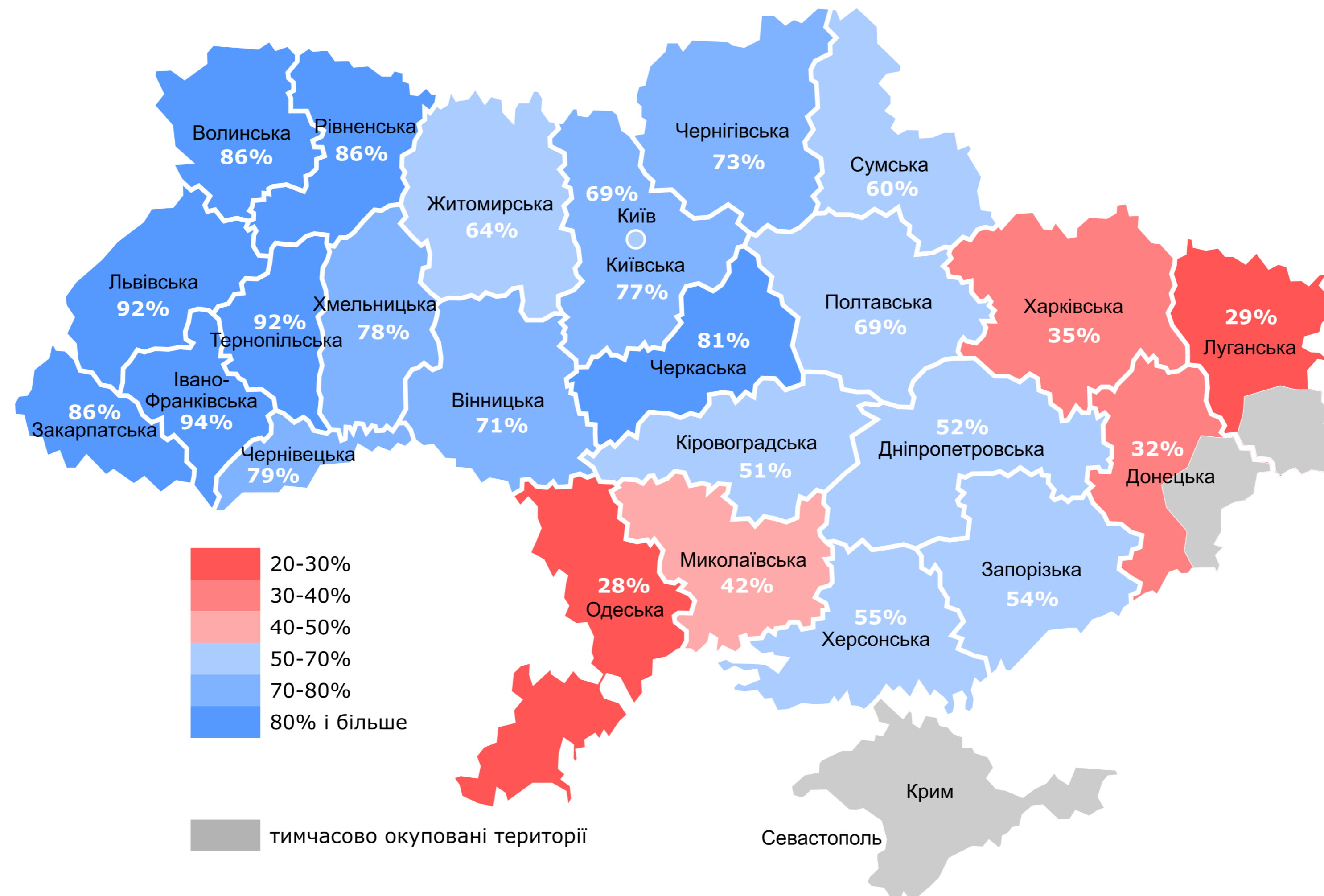

<https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1174&page=1>

* У 2021 році запитання для цих інституцій не ставилося.

Чи вважаєте Ви Росію країною-агресором стосовно України?

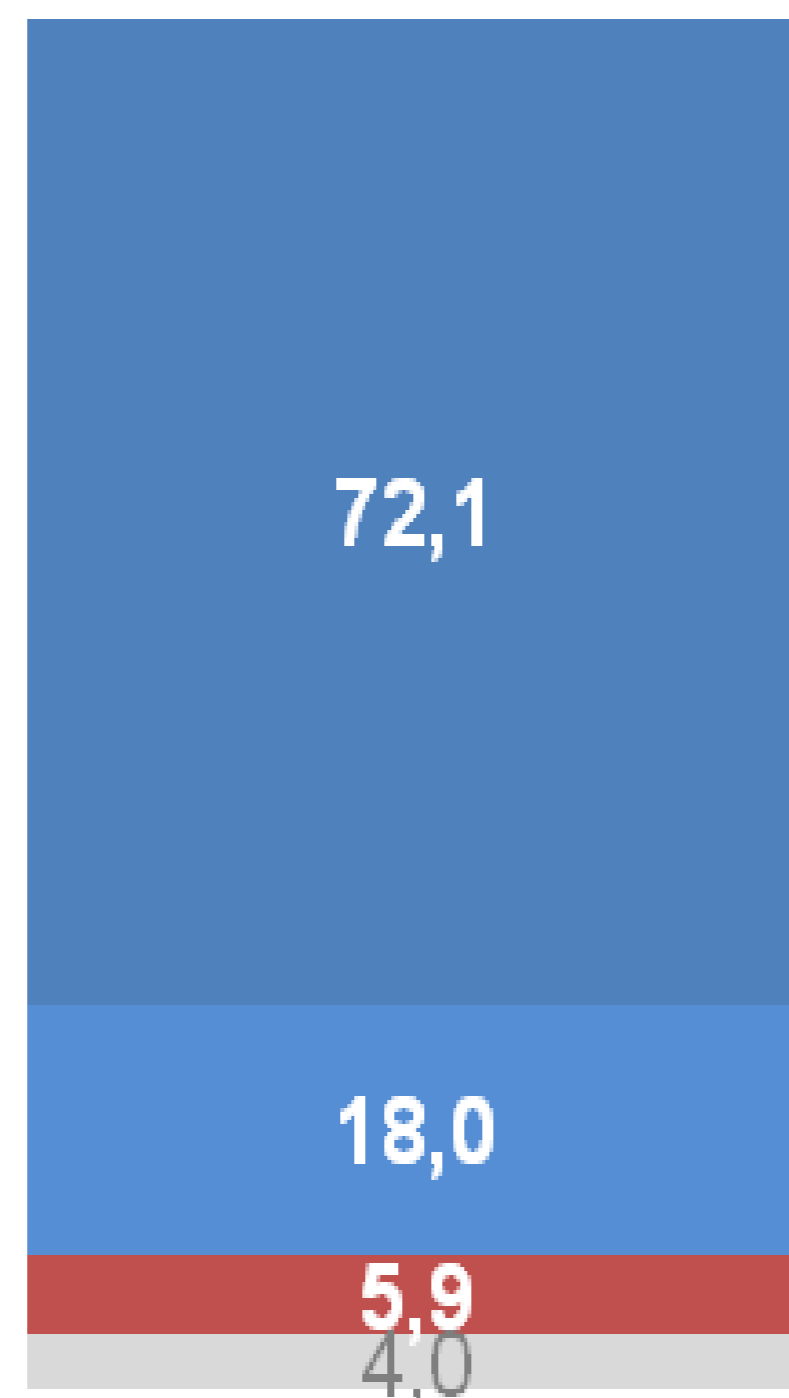
Відповіли: "Так", %

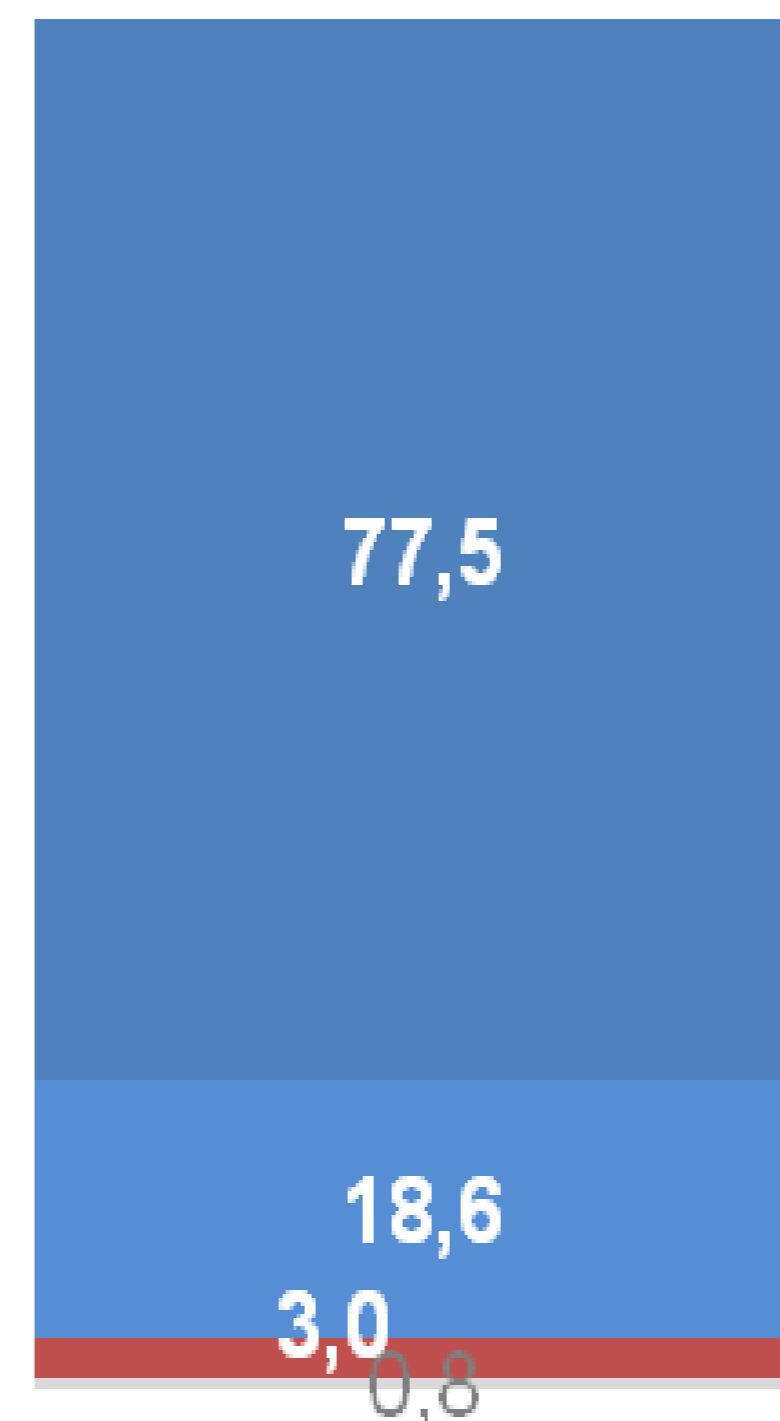
Карта створена на основі результатів опитування Спеціальний проект групи Рейтинг "ПОРТРЕТИ РЕГІОНІВ". УКРАЇНА, грудень 2018

Реально, ми згуртовані!

■ Важко сказати ■ Негативно ■ Нейтрально ■ Позитивно

Як ставляться до ВПО ті, хто постійно проживали до 24/02/22

Як ВПО відчують ставлення до себе

Текст запитання: Як Ви ставитесь до внутрішньо переміщених осіб у Вашій громаді? / (для ВПО) Ви зараз мешкаєте у новій громаді. А як до Вас ставляться мешканці, які тут постійно проживають?

Згуртованість у громаді

З чого складається і як досягається

Ідентичність

Місцева ідентичність - результат ототожнення людиною себе з певним місцем фізичного простору, що має символічну і ціннісну значущість для цієї людини і групи інших людей, які там проживають, **специфічну культуру**, - моє село, моя річка, мій ліс, мої сусіди... і ...у нас краще співають! ...Смачніший борщ!.

Місцева ідентичність є джерелом сили і ресурсу.
Якщо відчуття ідентичності є позитивним - це додаткові сили та ресурс, якщо негативне - це відтік сил та ресурсів на інші рівні ідентичності або до інших суб'єктів, ослаблення громади.

Відповідальна та спроможна громада – це не просто певний загальний мешканців, що проживають у поселеннях, як увійшли у таку громаду. Це спільнота із своїми цінностями.

Рівні ідентичностей.

Всі важливі для майбутнього України

ЛЮБЛЯТЬ БАТЬКІВШИНУ НЕ ЗА ТЕ,
ЩО ВОНА ВЕЛИКА,
А ЗА ТЕ, ЩО СВОЯ.
/СЕНЕКА/

Місцева ідентичність -
естетично людською робі з
певним місцем простору, що має
любимішу значення для цієї
співачи та інших людей, які там
проживають

Наша ідентичність значимо відрізняє
нас від тих, хто з боку, чим,
смаком, смаком, за що переживає,
це любов, це боже створити.

МІСЦЕВА ІДЕНТИЧНІСТЬ - ПОЗИТИВНИЙ РЕСУРС, ЩО РУХАЄ ГРОМАДУ ВПЕРЕД.

Проведіть дослідження/опитування у громаді. Що є таке у вас унікальне, яке більшість жителів вважають найкращим. Це може стати основою для будівництва нової спільної ідентичності в межах великої громади. Проаналізуйте, що є важливим для жителів різних поселень громади, виявіть спільне, яке можна покласти в основу проектів згуртованості у громаді. Коли готуєте проект стратегії розвитку громади, пам'ятайте про участь у процесі розробки представників різних середовищ громади і різних її поселень.

NOTA BENE

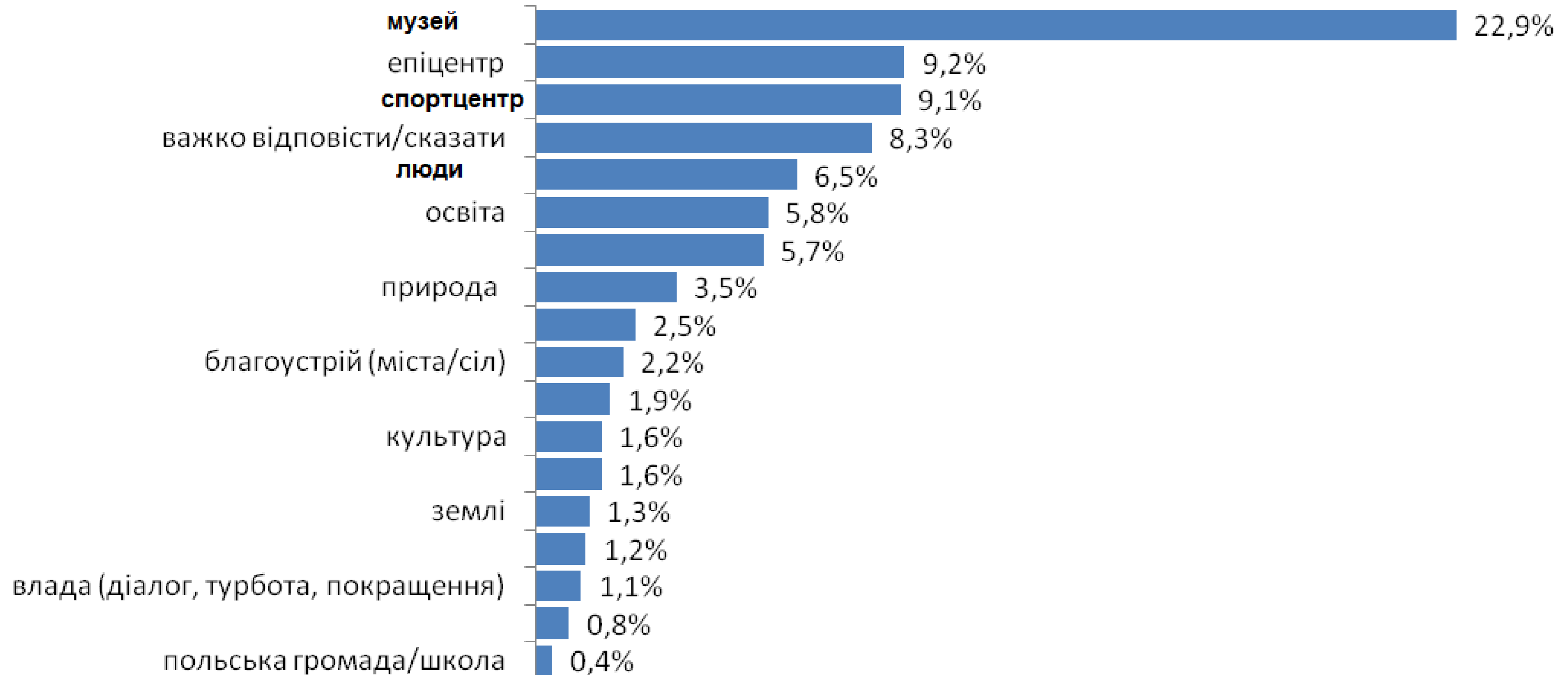
Нова ідентичність формується на основі:

- Сакральності ключового місця.
- Довіри у громаді. Центр до периферії, а периферія до центру.
Збалансований статут.
- Спільної роботи та спільних святкувань.
- Спільної спортивної команди, хору, оркестру...
- Власної символіки, яка “зачіпає”.
- Слави вихідців із громади, які здобули визнання...
- Інших елементів, які сприймаються більшістю жителів, як ПОЗИТИВ.

Чим пишаються жителі Боярської громади?

Що на Ваш погляд у нашій громаді є найкращим, чим можна пишатися?

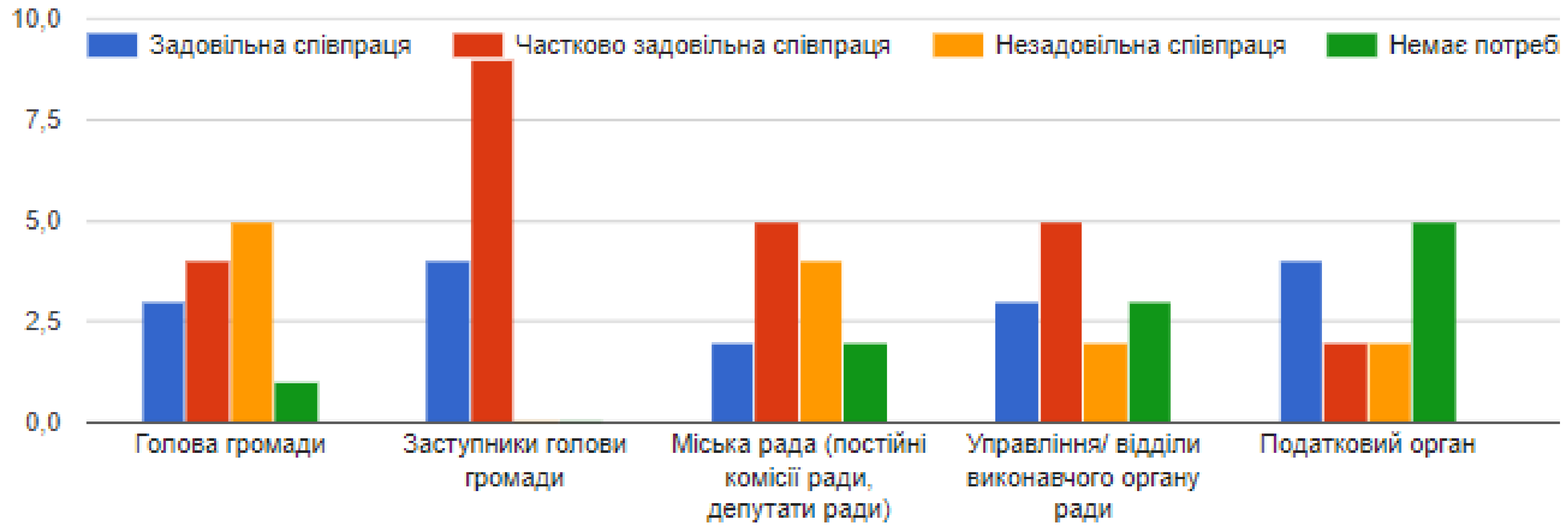
Довіра. З'ясуйте у своїх жителів.

Довіра: ми переважно довіряємо членам своєї спільноти, ми довіряємо тим, хто у нашій спільноті обраний нами; ми довіряємо рішенням, які приймаються разом; ми віримо, що у складній ситуації є на кого опертись, що нам придуть на допомогу. Якщо у громаді високий рівень недовіри до влади - це велика проблема для майбутнього громади.

Рівень довіри сильно залежить від співпраці.

7. Оцініть рівень співпраці органів та посадових осіб громади з громадськими організаціями та громадським активом.

Доступність: що думає периферія, щодо центру

Доступність:

згуртованість передбачає можливість комунікації в середині суспільної групи, вільний рух людей, можливість швидко і не дорого дістатись з одного місця в інше.

Важко досягнути згуртованості у громаді, де між поселеннями погані комунікації, де люди не переміщуються по території громади, де в різних поселеннях є образи чи не розуміння, як планується розвиток громади, як враховуються інтереси периферії. Центр і периферія мають бути доступними і мати гарну комунікацію.

Старости мають бути авторитетними особами, які можуть вирішувати різні дрібні справи на місці.

Опитайте жителів периферійних поселень:

Як часто вони бувають у центрі громади.

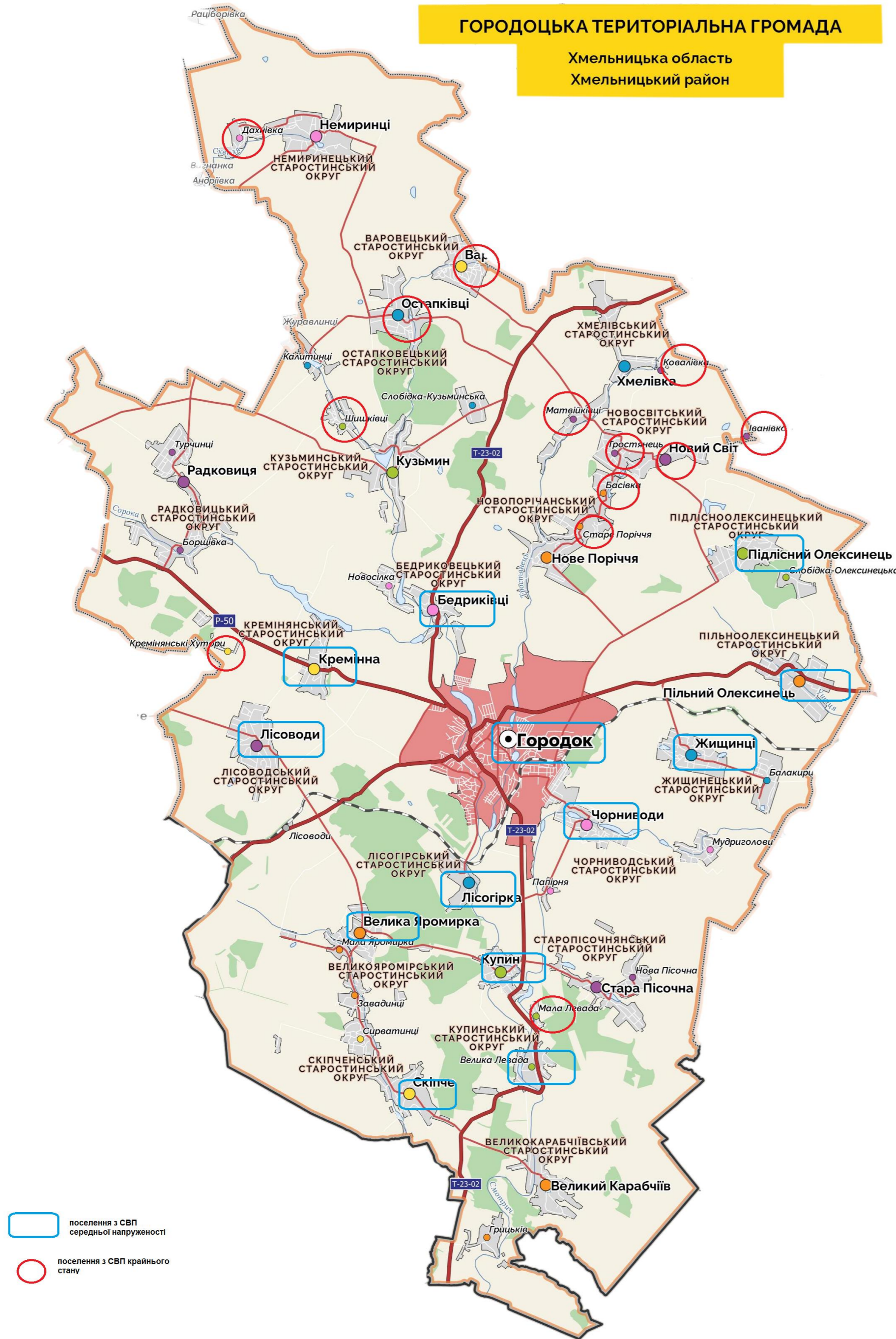
Що їм заважає бувати частіше?

Яким способом води дістаються у центр?

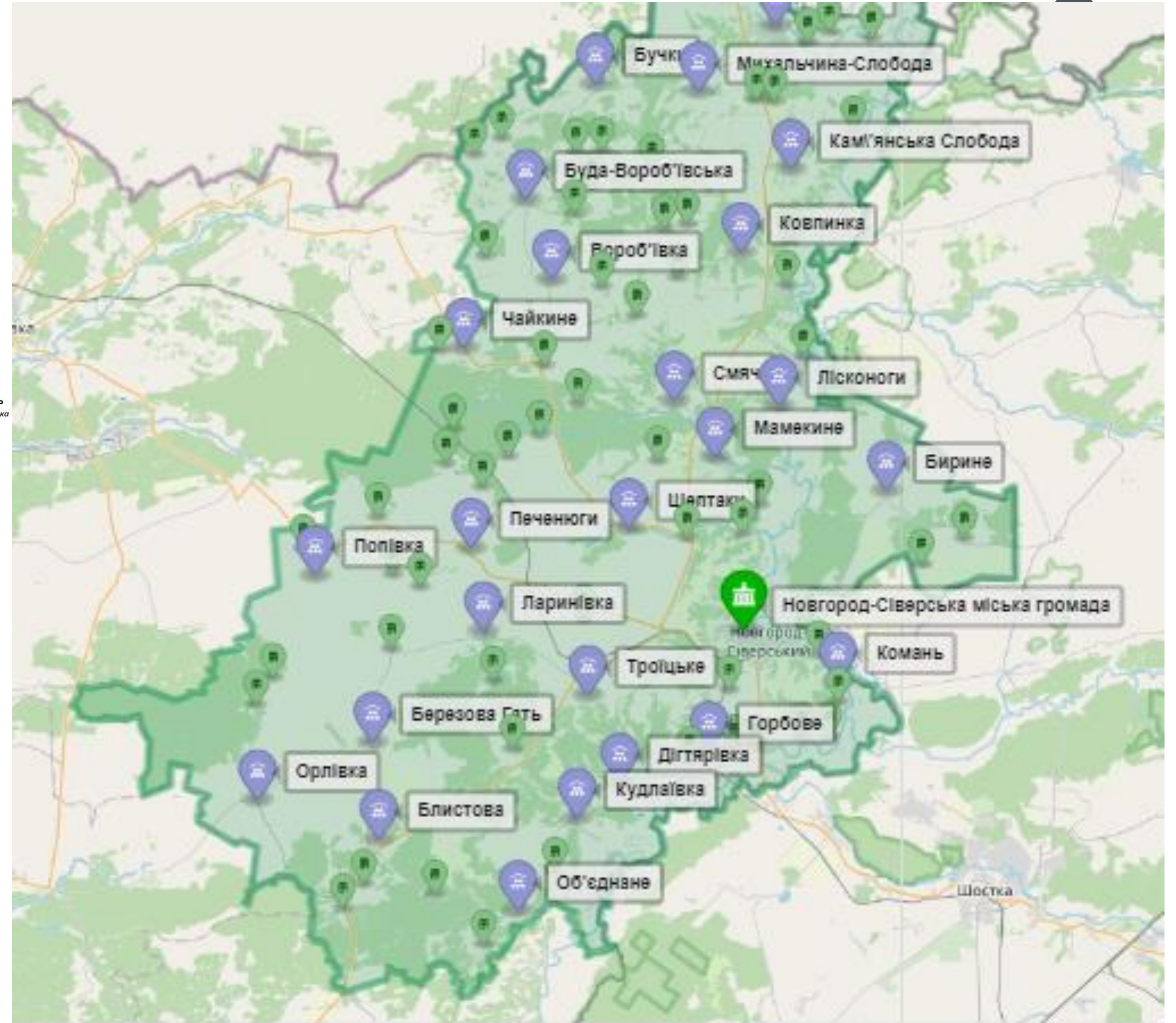
Як вони вважають наскільки інтереси периферії враховуються радою/виконкомом/головою?

ГОРОДОЦЬКА ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА

Хмельницька область
Хмельницький район

Доступність залежить від розміру

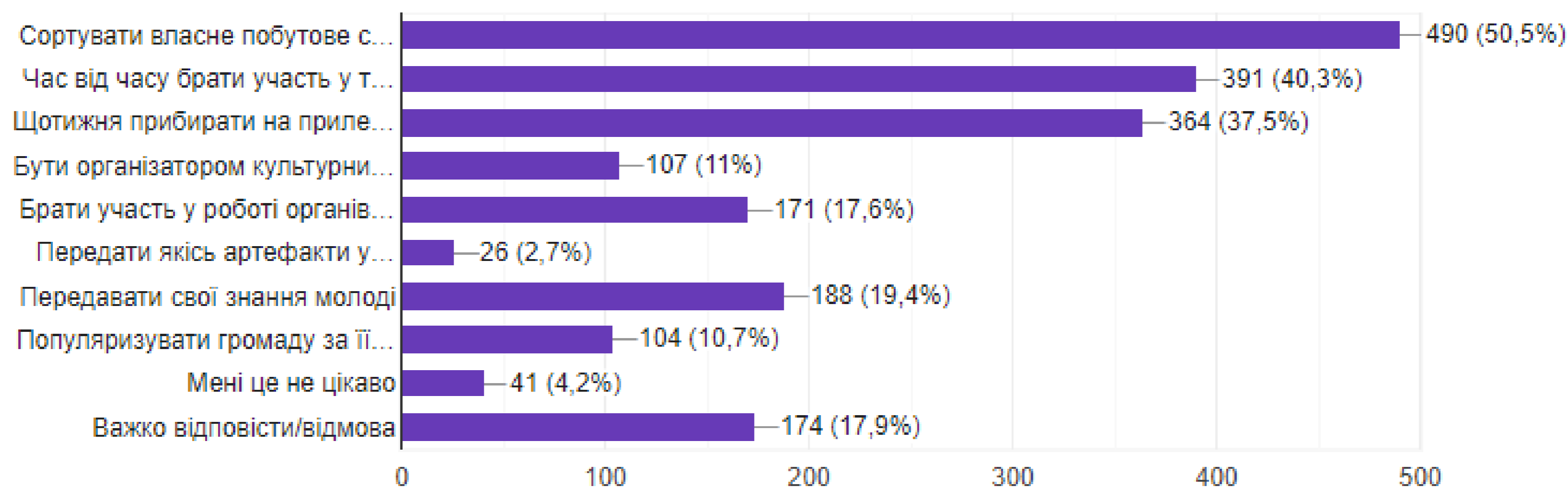

Взаємодія

Взаємодія: члени згуртованої спільноти завжди взаємодіють між собою, особливо це критично в умовах кризи – війни, стихійних чи техногенних лих. Наявність спільних великих завдань, які вирішуються спільно на передусім добровільних засадах – сильний елемент формування згуртованості, так само індикатор її наявності чи відсутності. Взаємодія – один із ключових елементів згуртованості на рівні громад.

Чи Ви готові внести свій внесок у розвиток нашої громади? Якщо так, то у якій формі (не більше ТРЬОХ варіантів):

971 відповідь

Новий виклик для згуртованості – ВПО та психологічний стан людей

Поява значної кількості людей у громадах, які є носіями іншої ідентичності

Замкненість та недовіра різних соціальних середовищ у середині громади

2021 рік – 1,5 млн ВПО, 2022 – 4,6 млн

Якщо до початку вторгнення основна частина ВПО проживала в східних територіях, то тепер це західні і центральні регіони.

В багатьох громадах західних регіонів, частка ВПО складає 10-15% від місцевого населення.

Серед ВПО 86% переміщені з Півдня та Сходу України,

Хто такі ВПО?

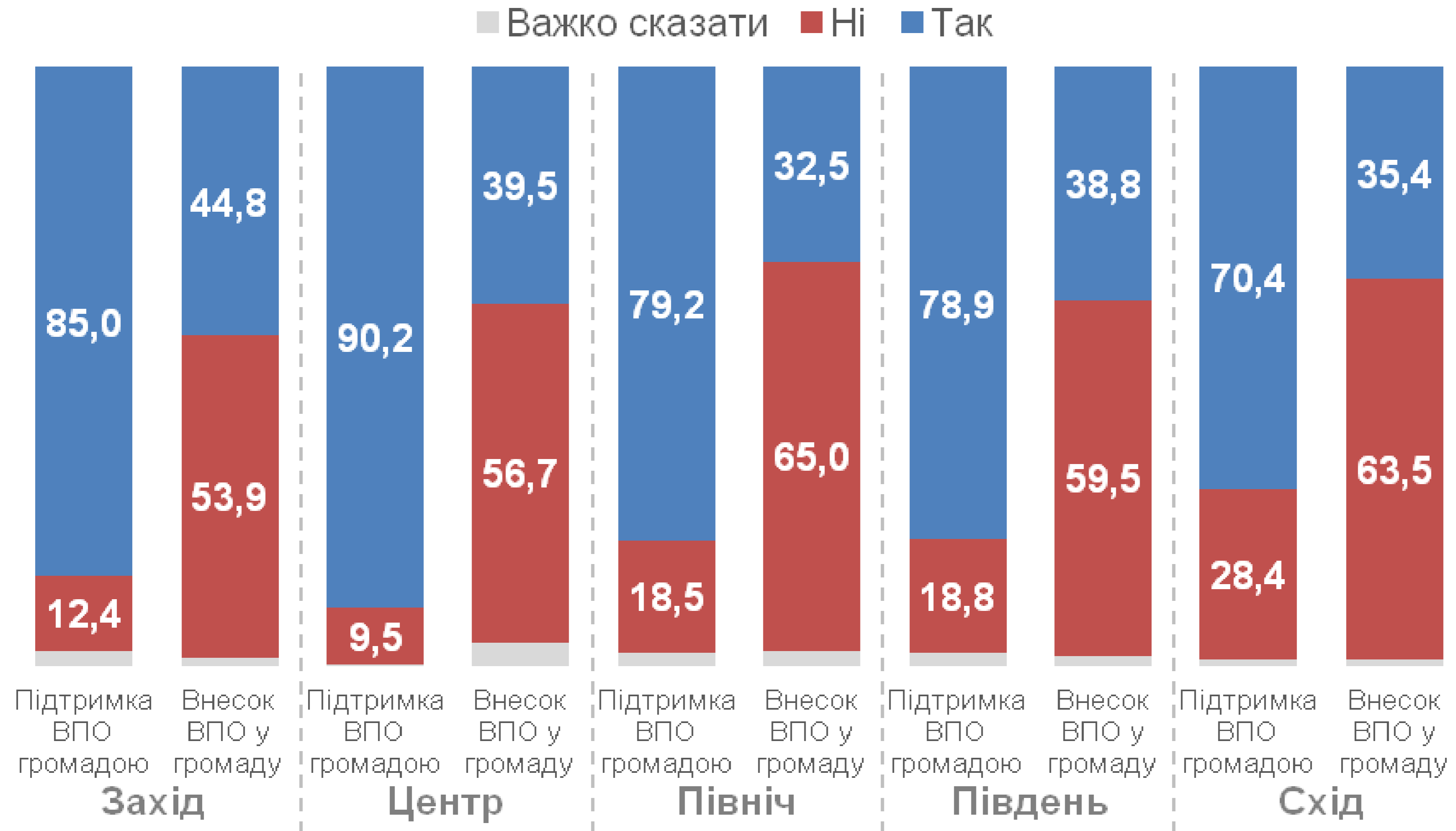
Порівняльний показник	Постійні жителі громади	ВПО
Частка осіб молодше 45 років	44%	58,5%
Частка осіб з вищою освітою	40,5%	47%
Частка осіб з середнім/високим достатком	47%	41%
Частка зайнятих	54%	36%
Частка безробітних	5%	21%
Частка осіб, що проживають разом із партнером	58%(64%)	50%(65%)

В умовах значного та раптового переміщення людей, поява у громадах нових груп населення з іншими цінністними орієнтирами може бути складним випробовуванням для ідентичності громади

Місцеві жителі	переселенці
Живуть в індивідуальних садибах	Звикли жити у квартирах
Доглядають власний город	Ніколи не мали городу
Спілкуються українською	Спілкуються переважно російською
Щонеділі ходять до церкви	До церкви ходять епізодично
Шанують Бандеру, Петлюру, Мазепу	Насторожено ставляться чи не сприймають таких героїв
Не люблять російський шансон	Слухають шансон та іншу російську музику
Хочуть добробуту	Хочуть добробуту
Хочуть гарної освіти дітям	Хочуть гарної освіти дітям

Пам’ятайте, це не вина цих людей, що вони інші і що вони зараз у вас. Знайдіть спільність і на ній будуйте відносини.

ВПО поки що мало залучені у діяльність громади

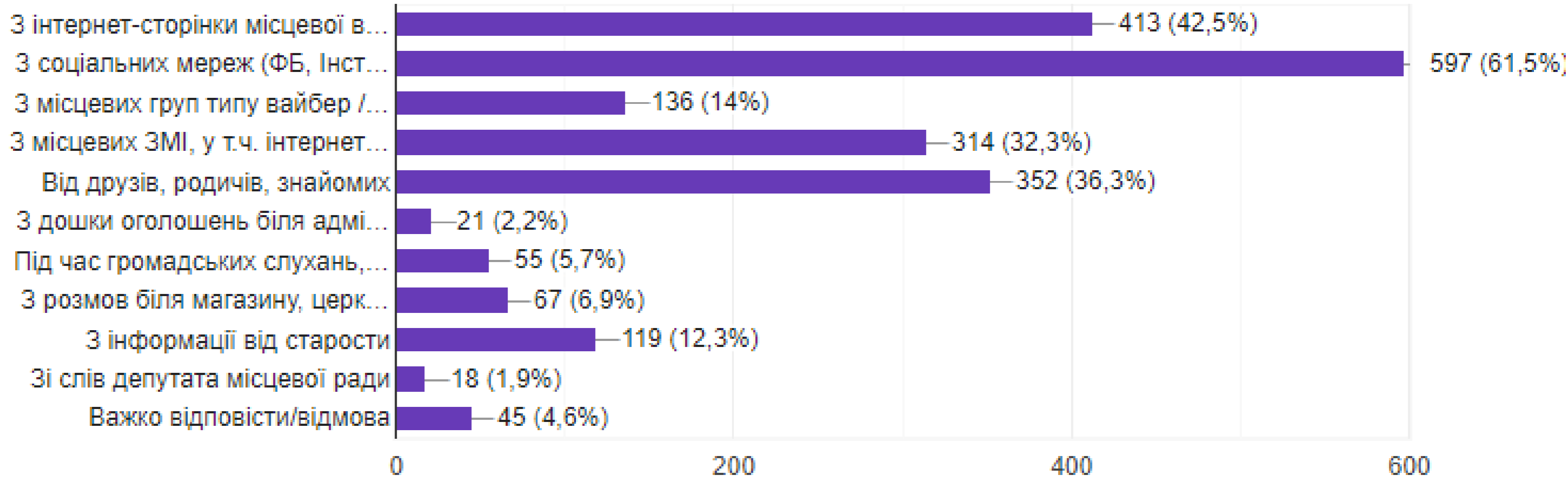

Ідентифікуйте найбільш виражені групи у громаді і дізнайтесь їхні проблеми З`ясуйте, звідки жителі громади черпають інформацію

- Підприємці
- Вимушені переселенці
- Ветерани війни
- Сім`ї загиблих, скалічені
- Молодь
- Люди в СЖО
- Волонтери
- .....

Яким чином, як правило, Ви дізнаєтеся про місцеві справи/події нашої громади? (до 3-х варіантів)

971 відповідь

Згуртованість та ЄС: що слід пам'ятати?

Стаття 174 Договору про діяльність ЄС

З метою сприяння своєму загальному гармонійному розвитку Союз розробляє та здійснює свої дії, спрямовані на зміцнення його економічної, соціальної та територіальної згуртованості.

Зокрема, Союз має на меті зменшити диспропорції між рівнями розвитку різних регіонів і відсталістю регіонів з найменшим сприятливим становищем.

Серед відповідних регіонів особлива увага приділяється сільській місцевості, територіям, які постраждали від індустріального переходу, і регіонам, які страждають від серйозних і постійних природних або демографічних недоліків, таким як найпівнічніші регіони з дуже низькою щільністю населення та острівні, транскордонні та гірські регіони. регіони.

Згуртованість українського суспільства у період війни виявилась значно вищою, ніж це виглядало до широкомасштабного вторгнення.

Затягування війни, внутрішні проблеми та зовнішні впливи з боку ворога можуть знову загострити проблеми у взаємостосунках між владою та суспільством, між різними групами суспільства, як на національному рівні так і на рівні регіонів і територіальних громад.

Війна показала, що саме згуртованість у кризові періоди дозволяє бути сильнішим, тому її потрібно плекати і розвивати у мирні часи, у повсякденному житті громад.

Згуртованість – є ключовою політикою Європейського Союзу, членства у якому ми прагнемо, тому об'єктивно політика згуртованості має стати топовою на національному та місцевому рівнях.

Довіра, ідентичність, доступність, взаємодія – основні складові згуртованості, які ми маємо плекати і розвивати.

Люблять батьківщину не за те, що вона велика, а за те, що своя.

Сенека